

Bacheloroppgave

Musikk og språk

Hvordan kan pedagogen arbeide med musikk for å fremme barns språkutvikling i barnehagen ?

Tone-Lise Heen Værnes

Dronning Mauds Minne Høgskole 22.04.2015

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1 Innhold

Innledning	3
Problemstilling	4
Avgrensing	4
Struktur	4

Kapittel 2 Teori

Rammeplanen	5-6
Barns medvirkning	6
Musikk som begrep	6-7
Musikalske grunnelementer	7-8
Bruk av instrumenter	8-9
Den tidlige språkutviklingen	9-10
Sammenhengen mellom musikk og språk	10-11
Bevegelse	11
Taus kunnskap	12
Praktisk pedagogisk jobb med musikk i en didaktisk tilnærming	12-13
Didaktiske forutsetninger	13
Praktisk pedagogisk jobb med musikk i daglige situasjoner	13-14
Til pedagogen	14

Kapittel 3 Metode

Kvantitative og kvalitative metoder	15
Valg av metode	15-16
Utvalg av intervjupersoner og observasjoner	16-17
Utfordringer	17
Gjennomføring av intervju	17-18
Gjennomføring av observasjoner	18-19

Kapittel 4 Drøft og funn

Drøft og funn av intervju

20-24

Drøft og funn av observasjon

24-28

Kapittel 5 Avslutning

Avslutning

29-30

Litteratur

31-32

Vedlegg

33

Intervjuguide

34

Kapittel 1 Innhold

Innledning

Musikk har alltid vært viktig for meg. Den har gitt meg glede, inspirasjon og gode opplevelser. Musikk kan forsterke bånd mellom mennesker og har for meg betydd veldig mye med tanke på sosiale opplevelser. Å dra på konsert kan gi meg en mulighet til å være i en mer lekende situasjon med gode venner, men også hjelpe meg klare å komme i en mere beroligende tilstand. Igjennom mine studier har musikkfaget gitt meg trygghet på meg selv igjennom samarbeid, improvisasjon og eksperimentering. Og en mestringsfølelse i et felleskap med andre mennesker.

Det er mange likhetstrekk mellom musikk og språk. På denne måten kan musikk være et godt verktøy å bruke når pedagogen skal jobbe med språkutviklingen i barnehagen. Jeg valgte temaet musikk og språk på grunn av at musikken kan være en fin metode å bruke dersom musikken kan bidra til at barna kommer i en beroligende og lekende situasjon i et trygt felleskap. Når en har det gøy med det en gjør er det også mulig man lærer bedre. Da blir det interessant og lystbetont. Dette var grunnen for at jeg valgte nettopp det å skrive om musikk som metode for å fremme barns språkutvikling. Problemstillingen blir dermed hvordan pedagogen kan jobbe med musikk for å fremme barns språkutvikling i barnehagen. Jeg ble nysgjerrig på hvilke måter en pedagog kan jobbe på for å tilrettelegge arbeid med musikk i barnehagen på en måte som kan inspirere og motivere barna i deres språkutvikling. Det jeg syntes ble ekstra spennende da jeg begynte å sette meg inn i temaet var at språkutviklingen starter lenge før de første ordene. I følge Rammeplanen 2011 er småbarnsalderen den grunnleggende perioden for språkutvikling. Hvordan denne kunnskapen kan utnyttes pedagogisk ville jeg finne mer ut av.

Igjennom musikkaktiviteter får barna en mulighet til å møte andre barn og knytte bånd med disse barna. Her kan pedagogen jobbe med å skape en god opplevelse i et trygt felleskap. Musikk er lett å bruke og favner alle uansett alder, språklig og kulturelle bakgrunn, kjønn og interesser (Kulset 2012). Musikken er universell og tilhører alle (Kulset 2012, s. 109). Med dette i tankene var jeg ikke i tvil om at jeg vil øke min forståelse av hvordan musikk kan brukes som metode for språkutviklingen i barnehagen. Betydningen av funnene vil være viktig for meg i min jobb når jeg skal ut som nyutdannet førskolelærer.

Problemstilling

Hvordan kan pedagogen arbeide med musikk for å fremme barns språkutvikling i barnehagen.

Avgrensning

Jeg har valgt å legge mest vekt på hvordan pedagogen kan jobbe med musikk for å fremme barns språkutvikling for de minste barna i barnehagen. I følge Rammeplanen 2011 er småbarnsalderen den grunnleggende perioden for språkutviklingen. Barnets språkutvikling starter lenge før de første ordene noe som jeg synes er interessant. Derfor valgte jeg å ha en vinkling rettet hovedsakelig på de minste barna i barnehagen.

Struktur

Jeg vil svare på problemstillingen ved først å se på den relevante teorien. Dette vil bli fulgt av et metodekapittel hvor jeg vil vise hvordan problemstillingen kan bli belyst. Etterfulgt med funn og drøfting og en oppsummering til slutt.

Kapittel 2 Teori

Rammeplanen

I Rammeplanen fra 2011 er det syv fagområder. Under hvert fagområde er det formulert hvordan man kan fremme barns utvikling og læring. Her skal arbeidet med fagområdene tilpasses etter blant annet barnas alder, interesser og barnegruppens sammensetning.

I følge Rammeplanen 2011 er småbarnsalderen den grunnleggende perioden for språkutviklingen og det blir derfor nødvendig at barna får et rikt og variert språkmiljø i barnehagen. Felles opplevelser og aktiviteter gir en unik mulighet for kommunikasjon, og veksling mellom bevegelse og ord gir god støtte for barns språkutvikling. Både den ikke verbale og den verbale kommunikasjonen blir nødvendig for barns språkutvikling, og her kan personalet gi god støtte i språkutviklingen til barn.

Aktiviteter som er skrevet under fagområdet «kommunikasjon, språk og tekst» i Rammeplanen 2011 omhandler at barnehagen skal blant annet bidra til at barna lytter, observerer, gir respons i gjensidig samhandling med andre barn og voksne, og at de får mulighet til å lytte til lyder og rytmen i språket. Personalet skal jobbe med å skape et språkstimulerende miljø for barna og oppmuntre barna til å lytte, snakke og leke med lyder, rim og rytme med hjelp av språket og sangen.

Tekst kan omfatte skriftlige og muntlige fortellinger, dikt, rim, regler og sanger, og her blir det viktig at barna blir kjent med dette. Å skape et godt miljø i barnehagen der barn og personalet opplever spenning og glede ved høytlesing, fortelling sang og samtale blir viktig. Personalet skal tilrettelegge for gode opplevelser, og skape tid og rom for bruk av ikke verbalt og verbalt språk i hverdagsaktiviteter, i leken og i tilrettelagte situasjoner (Rammeplanen 2011).

Tidlig og god språkstimulering er en viktig del av barnehagens innhold, og tidlige erfaringer med jevnaldrende har stor betydning for barns samspillsferdigheter og gjør barnehagen til en viktig arena for læring. Barnehagen skal arbeide med å styrke barns læring i formelle og uformelle situasjoner, hvor de formelle lærings situasjonene er planlagt og blir ledet av personalet. De uformelle lærings situasjoner er knyttet til for eksempel hverdagsaktiviteter, lek og her og nå situasjoner. Her er det viktig at barns egne interesser og

spørsmål danner grunnlaget for læringsprosesser og temaer i barnehagen (Rammeplanen 2011).

Barns medvirkning

«Den pedagogiske virksomheten må organiseres og planlegges slik at det gis tid og rom for barns medvirkning» (Rammeplanen 2011, s. 18). En viktig oppgave for en pedagog er å kunne skape gode arenaer for læring der en fokuserer på barns interesser, nysgjerrighet og lekenhet (Angelo og Semundseth 2008). Det er et krav at pedagogen skal legge til rette, planlegge å gjennomføre arbeidet slik at barna får en mulighet til å delta (Eide og Winger 2006). «Medvirkning handler om det som skjer i øyeblikket, i små samtaler, små avgjørelser mellom barn og voksne. Retten til å uttrykke seg og bli synlig i et felleskap» (Schei og Kvistad 2012, s. 118). Språk og musikk utvikles og læres best når det pedagogiske personalet skaper et stimulerende miljø der barn får oppleve å bli sett og hørt. Barnet skal bli tatt på alvor, oppleve mestring der deres initiativ, interesser og barnets behov vektlegges i det pedagogiske arbeidet (Angelo og Semundseth 2008). Barn må være deltagende i læringsprosessen for at ny kunnskap skal oppnås (Jederlund 2003). «I en inkluderende barnehage skal alle barn ha rett til å delta i musikkaktivitetene ut fra sine forutsetninger» (Sæther 2014, s. 282). Her kan en tilpasse opplegget med valg av repertoar, nivå og ferdigheter (Sæther 2014).

Musikk som begrep

Musikk angår de fleste mennesker og kan oppleves overalt. Det er ingen konsensus i hvordan musikk kan defineres (Sæther 2012). «Det vil alltid pågå en diskusjon om hva musikk er og hva det kan uttrykke» (Sæther 2012, s. 12). Hvordan vi forstår musikk er forskjellig, men i utgangspunktet baseres musikk på lyd (Sæther 2012). Lyd kan uttrykkes og settes sammen forskjellig og musikk er et medium som gir barn mulighet til å kunne lytte, uttrykke seg og spille sammen (Sæther 2012).

Nora Kulset skiller ikke musikk og bevegelse fra hverandre. For henne innebærer begrepet musikk også bevegelse (Kulset 2012). «Barnet opplever med hele seg» (Stehouwer 1998, s. 55). Lyd og bevegelse hører sammen og barnet sanser og uttrykker seg med hele kroppen (Stehouwer 1998).

Nora kulset sier også at «det er så mye musikk i språket og språk i musikken at de to er uløselig knyttet sammen» (Kulset 2012,s. 48). Med dette kan vi si at musikk, språk og bevegelse henger nøye sammen.

Christopher Small introduserte begrepet musicking for å beskrive hva musikk er (Sæther 2012). «Musikk kan tale direkte til oss og fungere som en døråpner til kommunikasjon og felles opplevelser» (Sæther 2012,s. 18). Barn og voksne kan være sammen om musikken (Sæther 2012). «Det skjer i et felleskap som skaper mening, med det mener han ikke bare å utøve musikk, men også lytte, komponere, danse og det å øve» (Sæther 2012,s. 17).

Musikalske grunnelementer

Musikken har virkemidler som består av flere musikalske grunnelementer (Sæter 2012). «Ved å fokusere på ulike grunnelementer gjennom sang og spill vil barn få erfaringer med elementene som språk for uttrykk» (Sæter 2012,s. 25).

Lyd som materiale blir et viktig utgangspunkt i arbeid med musikk hvor de musikalske grunnelementene får betydning for barns språkutvikling (Sæther 2012).

I følgende avsnitt vil jeg gå nærmere inn på begrepene klang, dynamikk, rytme, tempo, puls og tonehøyde.

Klangen sier noe om lyd kvaliteten. Vi kan dele inn klangen inn i tone, klangfarge og samklang. En tone kan være lys eller mørk. Ved å kombinere tonehøyde med rytme får vi melodier (Sæther 2012). «Klangfargen er den egenskapen, eller det karakteristiske ved lyden som gjør at vi kan kjenne den igjen» (Sæther 2012,s. 26). Ved erfaring kjenner vi for eksempel igjen instrumenter som gitar og trompet (Sæther 2012).

«Med dynamikk menes forandringer i lydstyrken. Det kan variere mellom sterkt og svakt, men også være glidende overganger» (Sæther 2012,s. 28). Når vi bruker dynamikk blir det mere liv og spenning over musikken (Sæther 2012).

«Lange og korte toner samt pauser utgjør de viktigste faktorene i rytmeoppfattelsen» (Sæther 2012,s. 33). Her blir også betonte og ubetonte toner viktig (Sæther 2012) «Med betoning menes et ekstra trykk på tonen» (Sæther 2012,s. 33). Vi kan si at det er rytmen i musikken som kan gjøre at musikken drives framover (Sæther 2012). «Rytmen i musikken

stimulerer oss til dans og bevegelse og appellerer til små barns kroppslige uttrykk» (Sæther 2012,s. 96).

«Tempo dreier seg om hastigheten i musikken. Hurtig og langsomt er motpolene» (Sæther 2012,s. 36).

«Puls eller grunnrytmen som det også kalles, er det jevne, repeterende slaget» (Sæther 2012,s. 36). Vi kan sammenligne pulsen med hjerterytmen der avstandene mellom pulsslågene blir kortere hvis vi øker for eksempel tempoet i musikken (Sæther 2012)

«Barns stemme utvikles gradvis og dermed også omfanget av tonehøyde» (Sæther 2012,s. 32). En fordel for pedagogen er å ta utgangspunkt i barns stemmeleie, slik at det skal bli enklere å mestre toneomfanget i sangen for barna. Her kan Pedagogen ta tak i barnets toneleie for på den måten å skape musikalske dialoger med barnet (Sæther 2012).

Bruk av instrumenter

I dette avsnittet skal jeg ta for meg valg av instrumenter til barn fra 1-2 år.

Å ta i bruk kroppen som instrument kan være et godt valg. «Bruken av kroppens instrumenter gir nye opplevelser og utvikler barnets oppmerksomhet og konsentrasjon om musikken, samtidig med at kroppsbevisstheten øker» (Stehouwer 1998,s. 31). Eksempler på dette er klapping, skraping, kneslag og bruk av leppe og tunge (Stehouwer 1998)

Når vi vil bruke rytmeinstrumenter, bør valget av instrumenter vurderes i forhold til både klangmulighetene og til barnets alder (Stehouwer 1998). «Hvilke instrumenter en bruker er viktig for barns muligheter til å oppfatte rytme» (Sæther 2012,s. 35). Instrumenter med kort etterklang anbefales (Sæter 2012) Rytmeegg er gode å bruke, de får plass i hånda til barnet og rytmen barna lager er et resultat av håndbevegelsen (Sæther 2012).

De fleste pedagoger vil kunne ønske å bruke et akkompagnementsinstrument. Gitaren har gode kvaliteter ved at du kan flytte på deg og den setter ingen begrensninger for øyekontakt mellom den som spiller og barnet (Stehouwer 1998).

Med bruk av fingercymbaler kan en velge om klangen skal bli lang eller om en skal avbryte klangen ved å bremse med hånden (Stehouwer 1998). «Lyd som beveger seg, som kommer og forsvinner like brått, øker oppmerksomheten og konsentrasjonen» (Stehouwer 1998,s. 32).

Trommer er også fint å bruke til de minste barna. Trommer kan du få store og solide, og som tåler å bli prøvd ut på mange ulike måter (Angelo 2012).

Den tidlige språkutviklingen

Barneforskere er i dag enige om at språkutviklingen starter allerede i de første ikke verbale vokaliseringene og ikke som det har blitt sagt tidligere at språkutviklingen starter med de første ordene som uttales (Jederlund 2003). «Inngangen til all kommunikasjon og samtaler mennesker i mellom er henvendelsen» (Jederlund 2003, s. 39). Henvendelsen kan skje verbalt, men kan også møte det nyfødte barn i form av blikk, tonefall og berøring. Her er barnet i stand til å motta og svare på henvendelser fra første stund, ved bruk av øyekontakt, ansiktsuttrykk, smil eller rytmiske bevegelser tilpasset stemmens rytme og tone. Det nyfødte barn kan også med bruk av ansiktsuttrykk gi uttrykk for følelsetilstanden sin som kan være for eksempel glede, interesse, forundring eller om barnet er redd (Jederlund 2003). Spedbarn er dermed i stand til å kommunisere ikke verbalt gjennom kroppsspråk og lyd som utløser følelsemessige prosesser (Sæther 2012). «Dette kaller Bråten for protosamtaler» (Sæther 2012, s. 76). Ragnhild Søderberg som er professor i barnespråk mener at protosamtalen danner grunnlaget for språket og utviklingen av ord siden protosamtalen har samtalens ytre struktur med turtagning og dynamikk i tempo og intensitet (Jederlund 2003).

Den skotske spedbarnsforsker og biolog Colwyn Trevarthen har gitt musikalske beskrivelser av den tidlige kommunikasjon og språkutvikling. Han beskriver barn og mor som likeverdige kommunikasjonspartnere fra fødselsøyeblikket. At de er like samspilte som musikere i en duett (Jederlund 2003). Spedbarn kan tilpasse seg tempo og tonefall i morens stemme (Jederlund 2003), og «mye av den tidlige kommunikasjonen består av imitasjoner og improvisasjoner med tonehøyde» (Sæther 2012, s. 32). Dette utgjør en prosodisk ramme for utviklingen av en samtale (Jederlund 2003).

Lyder kan også ha et innhold. Når barnets rytmiske pludder, hvor språkrytme og språkmelodi etableres og evne til å etterligne lyder er mer eller mindre ubegrenset tar språkutviklingen stor fart. Her går protosamtalen i større grad over til verbalt språk (Jederlund 2003).

Når vi snakker om den tidlige språkutviklingen kan vi dele inn språkutviklingen i det prosodiske nivået som omhandler musikalske språktrekk som intonasjon, rytme, betoning og fraselengde, og det segmentelle nivået som omhandler ulike språklyder som vokaler og

konsonanter (Sæther 2008). «Når barna behersker språkets intonasjon, rytme, betoning og fraselengde fokuserer de mere på vokaler og konsonanter» (Sæther 2008,s. 122).

Sammenheng mellom musikk og språk

Even Rud sier at sangen kan formidle språk og begreper gjennom opplevelse og gjentakelse og mener sangen kan gi rike muligheter for barns språkutvikling (Sæther 2012). Når vi skal nærmere se på sammenhengen mellom musikk og språk mener Waterson at en skal konsentrere seg om det prosodiske nivået og det segmentelle nivået hver for seg. Først det prosodiske og senere som støtte i det segmentelle (Sæther 2008). «På den måten får det prosodiske en støttefunksjon i den tidlige utviklingen av talespråket» (Sæther 2012,s. 86). «Det betyr at nye lyder som barnet møter bæres fram av melodien og rytmen barnet allerede behersker» (Sæther 2008,s. 121). Denne kunnskapen kan hjelpe førskolelæreren med å se sammenhengen mellom musikalsk aktivitet og barns språkutvikling (Sæther 2012).

Tale er blant annet musikk i klang, tonevariasjon og rytme som utgjør en nødvendig del av kommunikasjonsutviklingen hos barn (Sæther 2008). Derfor kan aktiviteter som legger vekt på musikalske grunnelementer stimulere talespråket til barna (Sæther 2012). Med andre ord kan musikalske aktiviteter som inneholder blant annet betoning, rytme og dynamikk stimulere utviklingen av talespråket. Den prosodiske utviklingen eller musikken i språket blir på denne måten helt grunnleggende og nødvendig for at vi skal kunne lytte til, forstå og det å klare å produsere sammenhengende tale (Sæther 2008). «Det er den musikalske dimensjonen i språket som utgjør det vesentlige. Stemmeklang, dynamikk, tonehøyde, rytme, tempo er elementer som kan gi mening for barnet» (Sæther 2008,s. 121).

Små barn har musikken som det første språk hvor deres kommunikative uttrykk er stemmens lyd og kroppsbevegelser slik at lyden blir en grunnpilar i musikken som i språket. For mange er sangen den mest naturlige møteplass for musikk og talespråk. Her starter vi med å musisere og lære våre første ord (Jederlund 2003).

Musikk og språket har mange fellestrekk der begge er redskaper for kommunikasjon. Ved å se på de ytre strukturene ser vi at det finnes en rekke fellestrekk. Både når vi snakker og musiserer ordner vi uttrykkene igjennom musikalske grunnelementer som rytme og dynamikk som eksempler (Angelo og Semundseth 2008). «Noen ganger legger vi mer trykk på enkelte ord i en ytring når vi snakker. Og når vi synger og spiller, legger vi mere vekt på enkelte ord enn andre» (Angelo og Semundseth 2008,s. 97). Tempoet vi bruker i både tale og

musikkuttrykk er vesentlig for betydningen. Både når vi snakker og synger er tempoet vi velger viktig for budskapet (Angelo og Semundseth 2008). Her blir musikken et godt hjelpemiddel for å bygge opp prosodien (Kulset 2012). For de minste barna vil språkets betydning ikke bare ligge i hva som sies, men hvordan det sies. «Dette blir tydelig om vi fokuserer på språkets musikalske side og bruk av kroppsspråk» (Sæther 2008,s. 123).

Nora kulset (2012) sier også at barn kan lære seg sanger før de lærer verbal språket. Dette blir en fin mulighet for de flerkulturelle barna spesielt. Her kan barna bli med å synge utenat selv om de ikke nødvendigvis forstår tekstene i sangene. Musikken blir på denne måten noe de kan samles over. Musikken blir et felles språk for barna (Kulset 2012).

Bevegelse

Musikk innebærer også bevegelse der fysisk aktivitet er en svært viktig del av det å drive med musikkaktiviteter (Kulset 2012). Bevegelse handler om å oppleve med hele kroppen, språkets melodi og rytme som hjelper barna å klare å forstå ord og begreper (Jederlund 2003). «Monica Jogerøth framhever betydningen av en kobling mellom motorisk aktivitet og språkutvikling» (Sæther 2008,s. 123). Hun mener at motorisk lek bidrar til at hjernebarken utvikles, en aktivitet som handler om kommunikasjon mellom hjernehalvdelen (Sæther 2008). «Hjernen arbeider som en helhet, noe som er en forutsetning for utvikling av de ulike språkfunksjonene» (Sæther 2008,s. 123). Her kan en si ut fra denne oppfatningen at en kombinasjon av sang og bevegelse fungerer bra som stimulingsaktiviteter for barns språkutvikling (Sæther 2008). Emilie Jaques Dalcrozes tenkning la også vekt på kropps betydning i arbeidet med musikk. Når vi observerer kan vi se at ett- åringen fort kan reise seg og vugge til musikken (Angelo 2012). Rytmen i musikken får oss i bevegelse og appellerer til små barns kroppslige uttrykk (Sæther 2012)

«Mange barn i ett- årsalderen kan også vise at de ønsker at den voksne skal synge en bestemt sang ved å gjøre noen av bevegelsene som hører til» (Høigård 2006,s. 28). Dette blir barnets måte å kommunisere på for å formidle hvilken sang barnet vil synge, og her blir oppgaven til pedagogen å tolke barnets kroppsspråk (Høigård 2006). «Lyd og bevegelse hører sammen i en sensomotorisk enhet» (Stehouwer 1998,s. 55). Siden barnet uttrykker og sanser med hele kroppen blir det viktig for pedagogen å bygge på dette, spesielt de første årene før barnet har utviklet seg et verbalt språk (Stehouwer 1998).

Taus kunnskap

«Noe ligger til grunn for hva vi gjør der og da, uten at vi alltid er oss det bevisst» (Meyer 2012,s. 78). Den tause kunnskapen bygger på vaner, oppfatninger eller tradisjoner som pedagoger får overlevert og deretter viderefører gjennom arbeidet sitt i barnehagen (Meyer 2012). «Vi har kunnskap som vi ikke tenker over at vi har», og «vi får en kompetanse som på sett og vis blir lagret i kroppen» (Meyer 2012,s. 78)

Praktisk pedagogisk jobb med musikk i en didaktisk tilnærming

En inngang til å reflektere hvordan pedagogen kan arbeide med musikk i barnehagen er en didaktisk tilnærming (Angelo 2012) der «didaktikken er et redskap til å planlegge, gjennomføre og vurdere eget pedagogisk arbeid» (Gunnestad 2007,s. 31). Musikkksamlinger er et eksempel på hvordan en kan forberede musikkarbeid i barnehager med mål, innhold og metode. Her kan pedagogen ha ulike mål for musikksamlingen som instrumentelle og kunstneriske mål. Instrumentelle mål kan være språkutvikling og kunstneriske mål kan være for eksempel samspill eller musikkskaping (Angelo 2012), men «for at musikk skal kunne bidra til å fremme utviklingsområder må opplevelsen og gleden ved å gjøre musikk være det grunnleggende» (Sæther 2014,s. 283).

Vi har innhold som er lærestoffet og de aktivitetene pedagogen bruker som sanger og rekvisitter. Innhold kan også være om barna får spille på instrumenter og om de får lytte til musikk (Sæther 2008). «Rekvisitter kan for de minste barna være for eksempel kosedyr. Små fløyelsdyr vekker glede både å se på å ta i» (Stehouwer 1998,s. 32). Her kan kosedyr brukes som et hjelpemiddel slik at det skal bli lettere å følge med og leve seg inn i handlingen for barna. Dette forsterker helheten (Angelo 2012). «For førskolebarn anser vi gode fellesopplevelser i en lekende atmosfære sammen med bevisste og engasjerte voksne som vesentlige premisser for at barn skal lykkes i språktilegnelsesprosessen» (Angelo og Semundseth 2008,s. 108).

I «Barnet og musikken» viser Elin Angelo til et sitat som beskriver hva metode er. Sitatet er hentet fra Hanken og Johansen (1998). De «definerer metode i en didaktisk sammenheng som planmessig framgangsmåte for undervisning og læring» (Angelo 2012,s. 152). Det er en fordel å dele inn i mindre grupper for å skape nærhet og for at det skal bli trygt for de minste barna (Lyngseth 2008). Ved å ha musikkamling i en halvsirkel skapes det en trygg og god

form der alle blir sett og alle blir inkludert. Her blir det viktig at en har en samling med barn, ikke bare for barn (Angelo og Semundseth 2008).

Ønsker pedagogen å stimulere talespråket til barn kan en arbeide med sang, rim og regler. Sanger med bevegelse som beskriver teksten kan stimulere de grunnleggende forutsetningene for utviklingen av talespråket. Valg av sanger kan også være knyttet til et overordnet tema som blir valgt etter barns interesser (Sæther 2012), men her blir det viktig at det ikke er innholdet i teksten som er det avgjørende men hvordan vi utfører sangen. På denne måten får vi fram den musikalske siden ved framføringen (Sæther 2008). Når vi arbeider med sang og sangleker gir dette gode muligheter for å kunne utvikle barnets ordforråd, hjelpe barnet med setningsoppbyggingen, trene på grammatiske vanskeligheter og støtte barnets begrepsutvikling (Jederlund 2003).

Musikksamling er en enkel og virkningsfull måte og skape en bedre sosial setting for gruppa på (Kulset 2012). Sett puls med trommer eller klapp i hender. Spill rytmer på instrument og la barna sette bevegelse til (Jederlund 2003).

Didaktiske forutsetninger

Barnas forutsetninger

Her må pedagogen tenke på de motoriske, kommunikative og samhandlingsferdigheter, behov og interesser som barna har (Angelo 2012). Pedagogen må bli kjent med barnas ressurser og på den måten tilpasse aktivitetene og utfordringene opp til barnets muligheter for mestring (Sæther 2012)

- Pedagogens forutsetninger

Her kommer kunnskaper, ferdigheter og holdninger som pedagogen bærer med seg inn i arbeidet med musikk (Angelo 2012).

Praktisk pedagogisk jobb med musikk i daglige situasjoner

«Viktig å tilrettelegge for musikkaktiviteter gjennom hele barnehagehverdagen for barn» (Vist 2013,s. 98). Å tilrettelegge for samspill og aktivitet i et språkstimulerende miljø kan også daglige situasjoner med måltid, garderobe eller mindre rutinesituasjoner benyttes (Lyngseth 2008). «Barnehagelæreren kan stimulere barns spontansang ved selv å være skapende i bruk av sang» (Sæther 2012,s. 33). Tonehøyde, rytme, dynamikk og gester utgjør

et viktig musikalsk kommunikasjonsmedium som blir et grunnlag for barns språkutvikling (Sæther 2012). «Barnet helhetssanser rytme, bevegelse og lyd» (Høigård 2006,s. 31). Når vi tar i bruk de musiske elementene når du er sammen med barn viser vi at vi tar barnet på alvor (Høigård 2006). «Sangen, reglene, rytmen, bevegelsen og leken stimulerer barnet maksimalt. Vi uttrykker kjærlighet til barnet gjennom dem» (Høigård 2006,s. 31). Ved å se dette fra et språkutviklingsperspektiv kan vi si at dette skaper gode betingelser for språktilegnelsen til barnet (Høigård 2006), hvor sanger, musikk og bevegelse er viktige midler og metoder (Jederlund 2003).

Til pedagogen

Viktig oppgave for pedagogen er at en kommer inn med den riktige holdningen når dere skal jobbe med musikk. «Med den riktige holdningen, forstår man at musikk er glede, entusiasme og engasjement, slett ikke presentasjonsangst» (Kulset 2012, s. 32). Når vi viser glede, entusiasme og engasjement får vi også motivasjon som gjør at vi klarer å få en effektiv innlæring (Kulset 2012). Gjennom musikken kan dere skape gode fellesopplevelser i barnehagen med barn og voksne der musikken forsterker gruppefølelsen. Tørr å slippe dere løs med sang og musikk (Kulset 2012).

Kapitel 3 Metode

Metode er redskapet i en undersøkelse som forteller oss hvordan vi bør gå til verks for å innhente kunnskap (Dalland 2014). Begrunnelsen for å velge en bestemt metode er at dette gir oss gode data som kan belyse problemstillingen vår på en faglig interessant måte (Dalland 2014,s. 111).

Kvantitative og kvalitative metoder

De kvantitative metodene gir oss informasjon i form av målbare enheter mens de kvalitative metodene ønsker en å få fange opp mening og opplevelser som ikke lar seg tallfeste (Dalland 2014). Et kjennetegn på de kvantitative metodene er at man da går i bredden og skal innhente et lite antall opplysninger om mange undersøkelsesenheter. Når en velger kvalitative metoder ønsker en å gå i dybden og innhente mange opplysninger om få undersøkelsesenheter (Dalland 2014,s. 113).

Valg av metode

Når jeg kom fram til problemstilling valgte jeg kvalitative forsknings metoder som utgangspunkt for min bacheloroppgave. Inn under kvalitative metoder har jeg valgt å bruke en kombinasjon av kvalitativ forskningsintervju og observasjon for å innhente kunnskap på best mulig måte for å få svar på min problemstilling.

I mastergraden «musikk og andrespråk» viser Nora Kulset til et sitat som beskriver hva et forskningsintervju er. Sitatet er hentet fra Kvale og Birkmann (2009) og det lyder slik. «Forskningsintervju er en samtale mellom to parter om et emne av felles interesse» (Kulset 2012,s. 64)

Jeg ønsker å finne ut hvordan en pedagog kan jobbe med musikk i barnehagen for å fremme barns språkutvikling. I den forbindelse var det naturlig å snakke med en pedagog som jobber i en barnehage som har interesse og kompetanse om nettopp dette. Da ble kvalitativ forskningsintervju viktig for meg å bruke. Jeg ønsket å høre erfaringer fra synsvinkelen til en pedagog hvor hun snakker om sine erfaringer med bruk av musikk for å fremme barns språkutvikling, og hvordan de jobber med dette i hennes barnehage.

Det er flere ulike former for intervju en kan bruke. Vi har det planlagte, formelle intervjuet (Postholm 2010). «I en slik intervjusituasjon skal ikke intervjueren avvike fra de

planlagte spørsmålene» (Postholm 2010, s. 69). En har også det halvplanlagte, formelle intervjuet som et annet eksempel. Her er det enkelte spørsmål en ikke får svar på siden andre temaer kan komme frem og belyses (Postholm 2010). I og med at jeg ville kun belyse det temaet som min problemstilling spørres om hadde jeg et planlagt, formelt intervju.

Jeg hadde åpne spørsmål med underspørsmål til hjelp for å få intervjupersonen til å komme inn på det jeg var spesielt interessert i. På den måten går jeg i dybden av hovedspørsmålene mine. Jeg hadde tre åpne spørsmål der jeg ønsket å vite generelt om hvordan de organiserer og gjennomfører praktisk arbeid med musikk i forbindelse med språkutvikling. Hvordan de legger til rette for musikalske aktiviteter gjennom hele barnehagehverdagen og hvilke erfaringer hun har gjort seg i forhold til å bruke musikk som metode i barns språkutvikling. Her fikk intervjupersonen dermed en mulighet til å snakke om hvordan de jobber i sin barnehage på barnehagens vegne og sine egne erfaringer om temaet. Det ble også stilt et mer teoretisk spørsmål rettet på hva sammenhengen mellom musikk og språkutvikling er. Da trengte jeg en pedagog som intervjuperson med kompetanse med å jobbe aktivt med musikk med barn i barnehagen.

Observasjon er et redskap som forskeren kan bruke for å samle inn data (Postholm 2010). Jeg valgte også å ha med observasjon som metode for å få muligheten til å se med mine egne øyne som igjen kunne gi meg en bedre forståelse på hvordan pedagogen kan jobbe med musikk, og hvordan dette kan fremme barns språkutvikling. Derfor valgte jeg å være tilstede under musikksamling for å observere. Jeg ville være sammen med menneskene jeg observerte, for å få et oversiktlig bilde over hele barnegruppen og den som ledet musikksamlingene. Etersom jeg var avhengig av å skrive notater underveis for å få med relevant informasjon valgte jeg å sitte på sidelinjen. For å få med meg mest mulig informasjon valgte jeg til tider løpende protokoll. Når vi gjør løpende protokoll kan det være en fare at vi kan gå glipp av detaljer når vi skriver. Det er alltid positive og negative sider ved måter å forske på. I dette tilfellet syntes jeg det var mest hensiktsmessig å ta løpende protokoll for å få med meg mest mulig informasjon.

Utvalg av intervjupersoner og observasjoner

Jeg valgte en intervjuperson som jobbet som pedagogisk leder i barnehagen og observerte to musikksamlinger for barn i ett årsalderen. Det kan være en ulempe å bruke bare en intervjuperson, men hvis en skal sammenligne data innsamlinger må en opp i et stort antall intervjuer for å få troverdighet. Med tanke på tiden jeg hadde til rådighet og størrelsen på

oppgaven valgte jeg å intervju en pedagogisk leder som hadde kunnskaper om emnet. At jeg valgte to observasjoner var på grunn av at de deler opp barnegruppa i to når de har musikksamling for at det ikke skal bli for mange barn i en gruppe. Her tenkte jeg det kunne være interessant å se om de som ledet musikksamlingene jobbet tilsvarende likt eller om det var forskjeller.

Utfordringer

I forhold til det å ha intervju og observasjon som metode var mine utfordringer å finne en barnehage hvor de har fokus på språk og bruker musikk som metode for barns språkutvikling. Jeg skulle finne en relevant barnehage og få tak i en pedagogisk leder som kunne gi meg gode og utfyllende svar på mine spørsmål. Her fikk jeg god hjelp av veileder med formulering av spørsmål og til å huske på å skrive ned underspørsmål for å få mere driv over intervjuet hvis det stopper opp. Dette kan gi intervjupersonen en mulighet til å komme med fyldigere uttalelser som igjen er med på å styrke gyldigheten på intervjuet (Kulset 2012). Det er på grunnlag av mine spørsmål at jeg får svar. Det er min evne til å oppfatte svarene, ta vare på, forstå den og tolke som er avgjørende for om det du sitter med etter intervjuet er til å stole på (Dalland 2014). «Hvem vi er, og hvilke forutsetninger vi har, vil være avgjørende for hvilke data vi får» (Dalland 2014, s. 188). Her blir utfordringene at jeg skal fortolke og analysere intervjuet, observasjonene mine opp mot teorien ut i fra mine egne forutsetninger. Jeg har også forkunnskaper som preger min bakgrunn, og forventninger og ønsker som kan påvirke mitt forskningsarbeid. Tidligere erfaringer og opplevelser en har hatt tidligere kan påvirke det vi fokuserer på når vi observerer (Postholm 2010).

Gjennomføring av intervju

Når problemstillingen var skrevet ville jeg finne en barnehage som jobbet med musikk og språk for å kunne utføre et intervju. Her var det viktig for å få et godt datamateriale at intervjupersonen sitter med både interesse, kunnskaper og god kompetanse på det området jeg ønsket å finne ut av i forhold til min oppgave. Jeg ringte først rundt i en del barnehager for å høre om de kunne være av interesse med tanke på mitt tema. Etterhvert kom jeg til å tenke på at gjennom min studietid har jeg hørt av andre at den barnehagen som jeg dro til hadde stort fokus på musikk og jobbet bevisst med musikk i hverdagen til barna. Jeg sjekket først opp årsplanen til denne barnehagen for så å ringe styreren for å få det bekreftet at de jobber med musikk og språk. På telefon kunne styrer i barnehagen fortelle at de har fokus på språk og

jobber med musikk daglig. Hun fortalte at de har musikksamlinger hver mandag for de minste og i den forbindelse kunne det være relevant for meg å snakke med den pedagogiske lederen som hadde det pedagogiske ansvaret for småbarnsavdelingen. Jeg snakket med henne på telefon hvor jeg presenterte meg selv og min problemstilling før jeg spurte henne om jeg kunne komme til barnehagen for å gjøre et intervju med henne, og observere når de har musikksamling. Hun var imøtekommende og syntes dette virket greit og avtalte at jeg kunne komme neste mandag. For meg var det viktig at intervjupersonen hadde oppriktig lyst til å møte meg der hun ikke følte seg tvunget på noen måte og at intervjupersonen har den kompetansen som trengs for å kunne svare på mine spørsmål.

Under intervjuet satt vi i et lukket rom der jeg og intervjupersonen kunne konsentrere oss rundt spørsmålene uforstyrret. Jeg prøvde å holde meg rolig under intervjuet. «På den måten skapes det en trygg atmosfære som kan få betydning for intervjuforløpet» (Postholm 2010, s. 82). Jeg hadde de fire hovedspørsmålene for kartlegging og underspørsmålene nedskrevet på et ark ved siden av meg. Deretter tok jeg opp på lydbånd det som ble sagt for å få med meg alle detaljer og at viktig informasjon ikke skulle gå tapt. Dette ble nedskrevet med pen og papir mens jeg satt i barnehagen slik at lydopptaket kunne bli slettet før jeg gikk hjem. Det var ikke den samme pedagogen som jeg intervjuet som hadde musikksamling.

Gjennomføring av observasjon

Jeg satt i rommet hvor musikksamlingen skulle være når barna og de voksne kom inn. Rommet var stort med god plass og unødvendig utstyr var ryddet vekk. Mye av lyset i taket var slukket og det stod en stor eske i rommet. Instrumenter var satt fram, og på iPoden kunne en høre Chris Martin fra Coldplay synge mens barna og de voksne fant plasser rundt den store esken. Det ble til en halvsirkel med barn og voksne hvor den som ledet musikksamlingen satt i midten. Fingercymbaler ble brukt i starten før de begynte å synge og spille. Sanger med bevegelse ble sunget hvor de satte bevegelse til teksten og de klappet med hendene til rytmen til sanger som ble sunget. Gitar ble brukt av den som ledet musikksamlingen og barna fikk spille på instrument selv. Rytmeegg ble levert ut slik at barna kunne plukke et rytmeegg hver fra en kurv som ble sendt rundt. Her fikk barna lage lyder med hvert sitt rytmeegg til en av sangene. Fra esken som stod i rommet kom det opp kosedyr som passet til sangtekstene som ble sunget. Disse kosedyrene fikk barna ta og føle på. Den som ledet musikksamlingen kunne synge hele sangreportoaret utenat slik at hun kunne se opp på de som hun ledet musikksamlingen for. Vedkommende brukte mye ansiktsuttrykk og hadde blikkontakt med

alle barna og responderte på barns lyder og uttrykk underveis. Sangene som ble spilt ble utført med både variasjon i tempo og variasjon i bruk av for eksempel puls, rytme og dynamikk. Halvveis under musikksamlingen fikk barna ligge på ryggen å slappe av og høre på musikk. Da ble en sang av Coldplay spilt igjen.

Barna fikk ikke gå fritt. De voksne ville gjerne at barna skulle sitte i ro på plassene sine. Flere av barna hadde lyst til å reise seg til musikken, men de ble dratt ned i fanget til de voksne igjen. Selve musikksamlingen varte ca i 20 minutter.

Det ble ikke brukt gitar under den andre musikksamlingen og det ble det sunget ulike sanger, men selv om sangene var ulike ble de også utført med variasjon i de musikalske grunnelementene. Her var det ikke en pause halvveis i musikksamlingen hvor barna kunne ligge å lytte til musikk, men ellers vil jeg si at det var likt i måten de ledet musikksamlingen på, innholdet og hvordan barnegruppa ble organisert.

Kapitel 4 Drøft og funn

Vår forforståelse og holdninger kan prege oss når vi skal gå inn å tolke og analyser et materiale. Det blir viktig å presisere at dette kan påvirke mitt forskningsarbeid. Forforståelsen vi har og leste teorier legger et viktig grunnlag (Postholm 2010). Jeg har igjennom studie hatt musikk som linjefag i tre år og vært igjennom praksis hvor jeg har sett hvordan tre barnehager har jobbet med musikk. Med dette som grunnlag kom jeg inn med forventninger og ønsker når jeg skulle gjøre intervju og observasjon. Jeg tar det sentrale som jeg mener blir viktig å belyse i det jeg har funnet i metodekapittelet og tolker dette med utgangspunkt i relevant teori fra teorikapittelet for å svare på min problemstilling. Det var ikke store forskjeller på de to musikkksamlingene jeg observerte og på grunn av størrelsen på oppgaven valgte jeg å konsentrerer meg kun om den første observasjonen. Jeg skal presentere intervjuet først og deretter skal jeg ta for meg den første observasjonen jeg tok av den første musikksamlingen.

Drøft og funn av intervju

Hvordan organiseres og gjennomføres praktisk arbeid med musikk i forbindelse med språkutvikling?

Intervjupersonens svar: Det er musikkgrupper for ett-åringene. Disse gruppene er fast en gang i uka. De har et fast repertoar for å få forutsigbarhet over lengre tid med gjentakelse. Da det blir lettere for dem å bli med selv. De bruker bevisst sanger med bevegelse for å kunne kommunisere gjennom kroppsspråket. En gang i uka har de eldste kor gruppe, mens to-åringene har en dansegruppe. Her legges det vekt på bevegelse til musikk, og ikke det verbale. Barna begynner her fra de er ett år og fortsetter til de skal begynne på skolen. Med dette får de variasjon på de ulike alderstrinnene. De får oppleve alle stadiene og lærer noe nytt hvert år.

Min tolkning: I Barnehagen jobber pedagogen med at det skal være et fast repertoar i musikkksamlingene til de minste barna. Even Rud sier at sangen kan formidle språk og begreper gjennom opplevelse og gjentakelse (Sæther 2012). Ut i fra denne forståelsen kan et fast repertoar bli med på å styrke språkutviklingen til barn ettersom dette skaper en forutsigbarhet som gjør det lettere for barna å bli med selv. Musikk innebærer bevegelse der fysisk aktivitet er en svært viktig del av det å drive med musikkaktiviteter Nora Kulset skiller ikke musikk og bevegelse fra hverandre. For henne innebærer begrepet musikk også bevegelse (Kulset 2012). Bevegelse handler om å oppleve med hele kroppen, språkets melodi og rytme som hjelper barna å klare å forstå ord og begrep (Jederlund 2003). Ut i fra det

Jederlund sier kan en kombinasjon av sang og bevegelse fungere godt i språkutviklingen til barnet. Pedagogen legger vekt på sanger med bevegelse for å kommunisere. Dette finner vi igjen i teorien av Stehouwer (1998) som sier at lyd og bevegelse hører sammen i en sensomotorisk enhet. Ettersom barnet uttrykker og sanser med hele kroppen blir det viktig for pedagogen å bygge på dette, spesielt de første årene før barnet har utviklet seg et verbalt språk (Stehouwer 1998).

Når pedagogen deler inn musikkgruppa etter alder blir opplegget bedre tilpasset ulike aldersgrupper. Her kan en tilpasse opplegget med valg av repertoar, nivå og ferdigheter (Sæther 2014). Felles opplevelser og aktiviteter gir en unik mulighet for kommunikasjon, og vekslning mellom bevegelse og ord gir god støtte for barns språkutvikling og tidlige erfaringer med jevnaldrende har stor betydning for barns samspillsferdigheter (Rammeplanen 2011).

Hvordan legger dere til rette for musikalske aktiviteter gjennom hele barnehage hverdagen?

Intervjupersonens svar: Hver dag har de samlingsstund med sang og eventyrstund. Dette er mer lagt opp til barnets interesser og har ulike tema som de skifter på etter hva som interesserer barna. Nå var det troll de hadde som tema, og de legger opp eventyr og sanger i forhold til det. Samlingsstund er fast hver dag og blir holdt på alle avdelinger. De har mye spontan musikk i ulike situasjoner som mat, lek, turer og i stellesituasjoner. Det er mye bruk av instrumenter som preger musikkmiljøet i barnehagen. De største barna lager instrumenter selv av gjenbruksmaterialer. Det er mye tilrettelagt med instrumenter på avdelingene og barna får spille selv og bruke instrumenter i leken sin. For de minste barna er det trommer de bruker mest. Dette er fordi det er lettere for de minste å beherske disse instrumentene.

Min tolkning: Det er viktig å bygge på barns medvirkning i barnehagen. Barn må være deltagende i læringsprosessen for at ny kunnskap skal oppnås (Jederlund 2003). «Den pedagogiske virksomheten må organiseres og planlegges slik at det gis tid og rom for barns medvirkning» (Rammeplanen 2011, s. 18). En viktig oppgave for en pedagog er å kunne skape gode arenaer for læring der en fokuserer på barns interesser, nysgjerrighet og lekenhet (Angelo og Semundseth 2008). Barnehagen skal arbeide med å styrke barns læring i formelle og uformelle situasjoner, hvor de formelle lærings situasjonene er planlagt og blir ledet av personalet. De uformelle lærings situasjoner er knyttet til for eksempel hverdagsaktiviteter, lek og her og nå situasjoner (Rammeplanen 2011). Samlingsstunden blir et eksempel på en formell lærings situasjon i barnehagen som er fast hver dag. Her blir det sentralt å trekke frem at samlingsstunden er lagt opp til barns interesser. Det er viktig at barns egne interesser og

spørsmål danner grunnlaget for læringsprosesser og temaer i barnehagen (Rammeplanen 2011). Hva barna er opptatt av bestemmer hvilke tema de skal jobbe med i samlingsstunden, og pedagogen legger opp eventyr og sanger i forhold til det. Tekst kan omfatte blant annet fortellinger, regler og sanger, og her er det nødvendig at barna blir kjent med dette. Å skape et godt miljø i barnehagen der barn og personalet opplever spenning og glede ved fortelling, sang og samtale blir viktig (Rammeplanen 2011).

I barnehagen legger de også vekt på spontan musikk i ulike situasjoner. Dette er også noe Vist også påpeker, «Viktig å tilrettelegge for musikkaktiviteter gjennom hele barnehagehverdagen for barn» (Vist 2013, s. 98). Å tilrettelegge for samspill og aktivitet i et språkstimulerende miljø kan også daglige situasjoner med måltid, garderobe eller mindre rutinesituasjoner benyttes (Lyngseth 2008). Her fortalte pedagogen at de bruker musikk spontant i mat situasjoner, i leken, på turer og i stellesituasjoner som eksempler. Instrumenter preger også musikkmiljøet i barnehagen, der barna får spille selv og bruker instrumentene i leken sin. For de minste barna bruker de trommer mest siden det er lettere å beherske disse. Trommer er fint å bruke til de minste barna. Trommer kan du få store og solide og som tåler å bli prøvd ut på mange ulike måter (Angelo 2012).

Hvilke erfaringer har du gjort deg i forhold til å bruke musikk som metode i barns språkutvikling?

Intervjupersonens svar: Musikken er et naturlig språk og her sitter pedagogen igjen med bare gode erfaringer. Pedagogen nevner igjen at det blir viktig å bruke bevegelser til sanger siden bevegelse kommer før språket. Pedagogen jobber bevisst med å benevne med kroppsbevegelser for de minste. På den måten kommuniserer pedagogen og barna med hverandre. Et barn kan komme og fortelle hvilke sang hun vil at de skal synge med å gjøre bevegelsene som hører til. Det er en flerkulturell barnehage, musikken blir her et fellesspråk for barn fra ulike land. Musikken blir noe en kan samles rundt, spesielt for de flerkulturelle barna. Her kan barna synge sangene før de begynner å snakke selve språket.

Min tolkning: «Barnet opplever med hele seg» (Stehouwer 1998, s. 55). Lyd og bevegelse hører sammen og barnet sanser og uttrykker seg med hele kroppen (Stehouwer 1998). De minste barna kan vise at de ønsker at den voksne skal synge en bestemt sang ved å gjøre noen av bevegelsene som passer til sangen (Høigård 2006). Dette er barnets måte å kommunisere på for å formidle hvilken sang barnet vil at pedagogen skal synge, siden de minste barna ikke har utviklet et verbalt språk enda. Her blir oppgaven til pedagogen å tolke barnets kroppsspråk

(Høigård 2006). I dette tilfellet jobber pedagogen med å tolke kroppsspråket til barna for å prøve å forstå hva barna prøver å formidle. På den måten kommuniserer pedagogen og barna med hverandre.

For mange er sangen den mest naturlige møteplass for musikk og talespråk. Her starter vi med å musisere og lære våre første ord (Jederlund 2003). Pedagogen fortalte at barn kan lære seg sanger før de lærer verbal språk. Dette utsagnet bekreftes i teorien av Nora Kulset (2012). Her understreker både pedagogen og Nora Kulset at dette gir en fin mulighet for de flerkulturelle barna spesielt. Her kan barna bli med å synge utenat selv om de ikke nødvendigvis forstår tekstene i sangene. Musikken blir på denne måten noe de kan samles over. Musikken blir et felles språk for barna (Kulset 2012).

Hvilke sammenheng er det mellom musikk og språkutvikling?

Intervjupersonens svar: Dette syntes hun var et vanskelig spørsmål og sa at hun måtte tenke seg om. Jeg nevnte at de musikalske elementer finnes i språket som rytme, klang, hvordan en bruker dynamikk og pauser. Da kom intervjupersonen inn på sporet og nevnte at de jobber bevisst med hvordan de utfører sangene med for eksempel høye, lave toner, styrke og tempo.

Min tolkning: Her tolket jeg det som om hun ble nervøs siden hun ikke kunne si noe rundt dette spørsmålet i starten. På de andre spørsmålene kunne intervjupersonen snakke mere fritt rundt sine erfaringer og hvordan intervjupersonen og barnehagen jobber. Under det siste spørsmålet følte intervjupersonen kanskje at jeg skulle pirke i teorikunnskapene og da virket intervjupersonen ukomfortabel. Slik at dette spørsmålet fungerte ikke så bra. Jeg kunne ha sendt ut spørsmålene mine til intervjupersonen i forkant. Dette ble ikke gjort i mitt tilfelle. Ser i ettertid at å sende ut spørsmålene i forkant gir intervjupersonen en mulighet til å sette seg inn i spørsmålene på forhånd. Intervjupersonen kan komme forberedt til intervjuet og får en mulighet til å få tenkt igjennom svarene sine.

Når vi skal se på sammenhengen mellom musikk og språk mener Waterson at en skal konsentrere seg om det prosodiske nivået og det segmentelle nivået hver for seg. Først det prosodiske og senere som støtte i det segmentelle (Sæther 2008). Det prosodiske nivået omhandler musikalske språktrekk som intonasjon, rytme, betoning og fraselengde, og det segmentelle nivået omhandler ulike språklyder som vokaler og konsonanter (Sæther 2008). «På den måten får det prosodiske en støttefunksjon i den tidlige utviklingen av talespråket»

(Sæther 2012,s. 86). «Det betyr at nye lyder som barnet møter bæres fram av melodien og rytmen barnet allerede behersker» (Sæther 2008,s. 121). Denne kunnskapen kan hjelpe førskolelæreren med å se sammenhengen mellom musikalsk aktivitet og barns språkutvikling (Sæther 2012).

Jeg tolket det slik at det praktiske trenger ikke å være dårlig selv om en får et rent teoretisk spørsmål knyttet opp mot det praktiske. Det er den tause kunnskapen som vi har. «Vi har kunnskap som vi ikke tenker over at vi har», og «vi får en kompetanse som på sett og vis blir lagret i kroppen»(Meyer 2012,s. 78). Når vi gjør ting over lengre tid kan det resultere i at det blir til en sedvane.

Tale er blant annet musikk i klang, tonevariasjon og rytme som utgjør en nødvendig del av kommunikasjonsutviklingen hos barn (Sæther 2008). Derfor kan aktiviteter som legger vekt på musikalske grunnelementer stimulere talespråket til barna (Sæther 2012). Med andre ord kan musikalske aktiviteter som inneholder blant annet betoning, rytme og dynamikk stimulere utviklingen av talespråket. Den prosodiske utviklingen eller musikken i språket blir på denne måten helt grunnleggende og nødvendig for at vi skal kunne lytte til, forstå og det å klare å produsere sammenhengende tale (Sæther 2008). Både når vi snakker og musiserer ordner vi uttrykkene igjennom musikalske grunnelementer (Angelo og Semundseth 2008).

Hun nevnte til slutt at de jobber bevisst med hvordan de utfører sangene. Dette blir viktig siden det ikke er innholdet i teksten som er det avgjørende, men hvordan vi utfører sangen. På denne måten får vi fram den musikalske siden ved framføringen(Sæther 2008). Pedagogene kom inn på musikalske grunnelementer under intervjuet hvor hun nevner at de jobber med blant annet, høye, lave toner, styrke og tempo i utførelsen av sangene.

Drøft og funn av observasjon

En inngang til å reflektere hvordan pedagogen kan arbeide med musikk i barnehagen er en didaktisk tilnærming (Angelo 2012). der «didaktikken er et redskap til å planlegge, gjennomføre og vurdere eget pedagogisk arbeid»(Gunnestad 2007,s. 31). Musikksamlinger er et eksempel på hvordan en kan forberede musikkarbeid i barnehager (Angelo 2012) som er en enkel og virkningsfull måte og skape en bedre sosial setting for gruppa på (Kulset 2012). Gjennom musikksamlinger kan personalet jobbe med å skape et språkstimulerende miljø for barn og oppmuntre barn til å lytte til lyder og rytmen i språket (Rammeplanen 2011). Jeg var og observerte for å se hvordan pedagogen kan legge til rette for språkstimulering for de

minste barna i en didaktisk tilnærming, men her blir det viktig at «for at musikk skal kunne bidra til å fremme utviklingsområder må opplevelsen og gleden ved å gjøre musikk være det grunnleggende»(Sæther 2014,s. 283).

Under den første musikksamlingen observerte jeg at mye av lyset skrudd av. Dette var med på å skape en hyggelig atmosfære for at voksne og barn skulle ha en fin stund sammen. Når barna kom inn i rommet og skulle finne plassene sine, fikk de lytte til rolig musikk som ble spilt fra en iPod. Det synes jeg var en fin start siden dette kunne gi en beroligende effekt og skape en forventning på at noe skal skje. Det ble dannet en halvsirkel med voksne og barn hvor den som ledet musikksamlingen satt i midten. Barnegruppa ble delt inn i to grupper før samlingen. Det er en fordel å dele inn i mindre grupper for å skape nærhet og for at det skal bli trygt for de minste barna(Lyngseth 2008). Jeg syntes også at det var bra at de deler opp etter alderen på barna. At de velger kun å ha ett-åringene sammen for å klare å tilrettelegge og tilpasse opplegget bedre for de minste barna. «I en inkluderende barnehage skal alle barn ha rett til å delta i musikkaktivitetene ut fra sine forutsetninger» (Sæther 2014,s. 282).

Det var en eske som stod plassert i midten av halvsirkelen som inneholdt kosedyr som passet til sangene som ble sunget. Stehouwer (1998) sier at små kosedyr er med på å gi glede for barn. Her kan barna også få en mulighet til å ta og føle på kosedyrene. Dette kan brukes som et hjelpemiddel slik at det skal bli lettere å følge med og leve seg inn i handlingen for barna. Angelo (2012) sier at dette er med på å forsterke helheten. For hver sang kunne det dukke opp et nytt kosedyr som barna fikk ta og føle på. «For førskolebarn anser vi gode fellesopplevelser i en lekende atmosfære sammen med bevisste og engasjerte voksne som vesentlige premisser for at barn skal lykkes i språktilegnelsesprosessen» (Angelo og Semundseth 2008,s. 108). Under musikksamlingen ble det satt bevegelse til sanger som ble sunget og de klappet med hendene til rytmen. «Monica Jøgeroth framhever betydningen av en kobling mellom motorisk aktivitet og språkutvikling» (Sæther 2008,s. 123). Hun mener at motorisk lek bidrar til at hjernebarken utvikles, en aktivitet som handler om kommunikasjon mellom hjernehalvdelenene (Sæther 2008). «Hjernen arbeider som en helhet, noe som er en forutsetning for utvikling av de ulike språkfunksjonene» (Sæther 2008,s. 123). Her kan en si ut fra denne oppfatningen at en kombinasjon av sang og bevegelse fungerer bra som stimulingsaktiviteter for barns språkutvikling (Sæther 2008).

Kroppen som instrument kan være et godt valg. «Bruken av kroppens instrumenter gir nye opplevelser og utvikler barnets oppmerksomhet og konsentrasjon om musikken, samtidig med

at kroppsbevisstheten øker» (Stehouwer 1998,s. 31). Barna fikk også spille på rytmeegg til en av sangene. Det ble sendt rundt en kurv der barna selv kunne plukke et rytmeegg de kunne bruke. Barn har rett til å delta, og det er et krav at pedagogen skal legge til rette, planlegge å gjennomføre arbeidet slik at barna får en mulighet til å delta (Eide og Winger 2006). At barna får plukke instrumentet selv og spille på det i musikksamlingen er et eksempel på at barnehagen legger til rette for barns medvirkning. Her blir det viktig at en har en samling med barn, ikke bare for barn (Angelo og Semundseth 2008).

Musikken har virkemidler som består av flere musikalske grunnelementer. Lyd som materiale blir et viktig utgangspunkt i arbeid med musikk hvor de musikalske grunnelementene får betydning for barns språkutvikling (Sæther 2012). I musikksamlingen var det variasjon i de musikalske grunnelementer i sangene som ble sunget. Klang, tempo, puls rytme og dynamikk er eksempler på musikalske grunnelementer som ble brukt. En tone kan være lys eller mørk og ved erfaring kjenner vi for eksempel igjen instrumenter som gitar og trompet (Sæther 2012). I musikksamlingen ble det brukt flere instrumenter der barna fikk en mulighet til å høre klangfargen av ulike instrumenter som gitar, rytmeegg og fingercymbal. Klangfargen er den egenskapen, eller det karakteristiske ved lyden som gjør at vi kan kjenne den igjen» (Sæther 2012,s. 26). «Lange og korte toner samt pauser utgjør de viktigste faktorene i rytmeoppfattelsen» (Sæther 2012,s. 33). Variasjon i tempo, tonehøyde og glidende overganger ble også brukt. Viktig at det ikke er innholdet i teksten som er det avgjørende men hvordan vi utfører sangen. Da får vi fram den musikalske siden ved framføringen (Sæther 2008). På den måten kan vi se at musikk og språk har mange fellestrekk der begge er redskaper for kommunikasjon. Ved å se på de ytre strukturene ser vi at det finnes en rekke fellestrekk. Både når vi snakker og musiserer ordner vi uttrykkene igjennom musikalske grunnelementer (Angelo og Semundseth 2008).

Tonehøyde, rytme, dynamikk og gester utgjør et viktig musikalsk kommunikasjonsmedium som blir et grunnlag for barns språkutvikling (Sæther 2012). «Barnet helhetssanser rytme, bevegelse og lyd» (Høigård 2006,s. 31). Når vi tar i bruk de musiske elementene når du er sammen med barn viser vi at vi tar barnet på alvor (Høigård 2006). «Sangen, reglene, rytmen, bevegelsen og leken stimulerer barnet maksimalt. Vi uttrykker kjærlighet til barnet gjennom dem» (Høigård 2006,s. 31). Ved å se dette fra et språkutviklingsperspektiv kan vi si at dette skaper gode betingelser for språktilegnelsen til barnet (Høigård 2006), hvor sanger, musikk og bevegelse er viktige midler og metoder (Jederlund 2003).

Ved å ha musikkksamling i en halvsirkel skapes det en trygg og god form der alle blir sett og alle blir inkludert (Angelo og Semundseth 2008). Dette merket jeg under observasjonen. Vedkommende som ledet musikkksamlingen hadde blikkontakt med barna under hele musikkksamlingen og responderte på barns lyder og uttrykk underveis. Så tidlig som i spedbarnsalderen er barn i stand til å kommunisere ikke-verbalt gjennom kroppsspråk og lyd som utløser følelsesmessige prosesser (Sæther 2012). «Dette kaller Bråten for protosamtaler» (Sæther 2012,s.76). Små barn har musikken som det første språk hvor deres kommunikative uttrykk er stemmens lyd og kroppsbevegelser slik at lyden blir en grunnpilar i musikken som i språket (Jederlund 2003).

«Barns stemme utvikles gradvis og dermed også omfanget av tonehøyde» (Sæther 2012,s. 32). En fordel for pedagogen er å ta utgangspunkt i barns stemmeleie, slik at det skal bli enklere å mestre toneomfanget i sangen for barna. Den som ledet musikkksamlingen sang med utgangspunkt i barns stemmeleie og pedagogen kan også ta tak i dette for på den måten å skape musikalske dialoger med barnet (Sæther 2012). Under musikkksamlingen var det et barn som begynte å lage lyder etter at den ene sangen var sunget. Dette ble respondert på i samsvar med barnets toneleie av den som ledet musikkksamlingen. Å respondere på barnets uttrykk og lyder blir også viktig for barns medvirkning. «Medvirkning handler om det som skjer i øyeblikket, i små samtaler, små avgjørelser mellom barn og voksne. Retten til å uttrykke seg og bli synlig i et felleskap» (Schei og Kvistad 2012,s. 118) Den voksne og barnet hadde en liten musikalsk dialog som baserte seg på lyder der barnet til slutt begynte å le. Språk og musikk utvikles og læres best når det pedagogiske personalet skaper et stimulerende miljø der barn får oppleve å bli sett og hørt (Angelo og Semundseth 2008). Ragnhild Søderberg som er professor i barnespråk mener at protosamtalen danner grunnlaget for språket og utviklingen av ord siden protosamtalen har samtalsens ytre struktur med turtagning og dynamikk i tempo og intensitet (Jederlund 2003).

Christopher Small introduserte begrepet musicking for å beskrive hva musikk er (Sæther 2012). «Musikk kan tale direkte til oss og fungere som en døråpner til kommunikasjon og felles opplevelser» (Sæther 2012,s. 18). Barn og voksne kan være sammen om musikken (Sæther 2012). På meg virket det som om barna hadde en god opplevelse under musikkksamlingen. Barnas forutsetninger ble tatt hensyn til og den som ledet musikkksamlingen hadde gode kunnskaper rundt det å lede en musikkksamling. Barna fikk delta under musikkksamlingen, fikk spille på instrumenter som rytmeegg og lytte til musikk. Musikkksamlingen var tilrettelagt for de minste barna som blir nødvendig for at barn skal få en

mestringsfølelse. Rytmeegg er gode å bruke for de får plass i hånda til de minste barna og rytmen barna lager er et resultat av håndbevegelsen (Sæther 2012). Virkemidler som kosedyr ble brukt som kan fenge de minste barna og skape fokus. Helt i starten av musikksamlingen ble det også brukt fingercymbaler. Her ble det laget en klang med fingercymbalen for å skape fokus på at noe skulle skje. «Lyd som beveger seg, som kommer og forsvinner like brått, øker oppmerksomheten og konsentrasjonen» (Stehouwer 1998,s. 32). Så var musikksamlingen i gang. Det var variert, spennende, koselig og alle barna ble sett.

Det jeg la merke til var at det var noen barn som ønsket å reise seg mens musikksamlingen pågikk. Det virket på meg som om de ville strekke seg til musikken. Når vi observerer små barn kan vi se at ett- åringen ønsker å reise seg og vugge til musikken (Angelo 2012). Her ble barna dratt ned i fanget til de voksne igjen. Jeg tenkte at de voksne som satt sammen med barna var redd for at det skulle bli uro og derfor var kontrollerende i forhold til dette. Vi som jobber med barn må prøve å slippe kontrollen i blant. At barna skal få lov til å få reise seg og vugge til musikken hvis de har lyst til det. Barna kunne få lov til å bruke hele kroppen til bevegelse, ikke bare overkroppen og hendene sine. Det blir viktig å tenke på at rytmen i musikken får oss i bevegelse, noe som appellerer til små barns kroppslige uttrykk (Sæther 2012).

Kapittel 5 Avslutning

I denne oppgaven har jeg sett på mine funn fra intervju og observasjon for deretter å knytte relevant teori opp mot dette som kunne bidra til å styrke det jeg har sett og hørt. Jeg har sett på sammenhengen mellom teori, observasjon og svarene jeg fikk fra intervjuet for å vise til forhold der musikk kan bidra til å styrke barns språkutvikling. Innledningsvis var jeg opptatt av å finne måter en pedagog kan jobbe på for å tilrettelegge arbeid med musikk på en måte som kan inspirere og motivere barn i deres språkutvikling. Ut i fra dette ble min problemstilling å finne ut hvordan pedagogen kan arbeide med musikk for å fremme barns språkutvikling i barnehagen.

Det som kommer frem av resultater når vi skal jobbe med utviklingsområder må en ha glede over det en holder på med. Derfor må pedagogen legge opp læringen slik at det fremmer glede blant barna og at de sitter igjen med gode opplevelser. Å dele opp grupper etter alder kan en tilrettelegge for aldersgruppa slik at barn kan bli mest mulig med selv. Her blir det også sentralt at pedagogen bygger på barns interesser i læringssituasjoner som blir viktig for å fremme barns medvirkning i barnehagen. Medvirkning blir nødvendig for at barn skal lære seg ny kunnskap.

Bevegelse og musikk hører sammen og det å sette bevegelse til teksten på sangen hjelper de minste barna med å kommunisere. De minste barna har ikke utviklet et verbalt språk enda og gjennom forskning kommer det fram at en kobling mellom sang og bevegelse styrker språkstimuleringen til barn. Pedagogen bør skape gode fellesopplevelser i en lekende og stimulerende miljø og tilrettelegge med virkemidler som passer til aldersgruppa for å fenge barna og forsterke helheten. Hvordan en jobber med de musikalske grunnelementene i sangene som utføres blir viktig når en skal fremme barns språkutvikling for å få fram den musikalske siden med framføringen. Her kan vi se at musikk og språk har mange likhetstrekk. Sangen, rytmen og bevegelsen stimulerer barnet og dermed er musikkksamling en fin måte å arbeide på for å fremme barns språkutvikling. Her blir også instrumenter gode å bruke og ut i fra mine observasjoner synes barna at bruk av instrumenter både var morsomt og fengende. Sangen er en naturlig møteplass for musikk og språk og mange lærer seg sangene før selve språket. Musikken blir noe en kan samles over og derfor blir det viktig at musikken er tilstede gjennom hele hverdagen til barn og ikke bare under en didaktisk tilnærming. Bruk også musikk i rutinepregede situasjoner og la musikken prege miljøet i barnehagen. Ha det gøy med musikken.

Jeg har lært gjennom denne prosessen måter å jobbe med musikk på for å fremme barns språkutvikling, spesielt med tanke på de minste barna i barnehagen ettersom jeg avgrenset oppgaven min til småbarn. I dagens samfunn er det mange minoritets barn i barnehagen og på den måten kan musikk være et godt verktøy for å samle alle barna. Musikken blir et felles språk for barn i barnehagen og dermed kan denne oppgaven være relevant for andre som jobber med barn i barnehage. Musikken kan være en fin inngangsport å bruke med tanke på å fremme barns språkutvikling og her blir det viktig at barna får gode opplevelser med musikk i et trygt og godt felleskap der barns medvirkning står sentralt.

Litteratur

- Angelo, E. (2012). Hvordan arbeide med musikk? I M. Sæther, E. Angelo. *Barnet og musikken. Innføring i musikkpedagogikk for barnehagelærerstudenter*. (2. utgave)Oslo: Universitetsforlaget.
- Angelo, E. og Semundseth, M. (2008) Språk og musikk = Sprusikk. I S. Kibsgaard (Red.) *GLSM i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalland, O. (2014). *Metode og oppgaveskriving*. (5. utgave)Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Eide, B. og Winger, N. (2006). Dilemmaer ved barns medvirkning. I B. Bae. m.fl.(Red.) *Temahefte om barns medvirkning*. Kunnskapsdepartementet.
- Gunnestad, A. (2007). *Didaktikk for førskolelærere. En innføring*. (4. utgave)Oslo: Universitetsforlaget.
- Høigård, A. (2006). *Barns språkutvikling. Muntlig og skriftlig*. (2. utgave)Oslo: Universitetsforlaget.
- Jederlund, U. (2003). *Musik og sprog. Et utvidet perspektiv på børns sprogutvikling*. Århus: Forlaget Modtryk.
- Kulset, N. (2012). *Musikk og andrespråk: Om musikk som verktøy i norskopplæringen av minoritetsspråklige førskolebarn*. Masteravhandling. Trondheim: Institutt for musikk, NTNU.
- Kunnskapsdepartementet. (2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Lyngseth, E. (2008). Språkobservasjoner og språkaktiviteter i barnehager. I S. Kibsgaard (Red.) *GLSM i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Meyer, E. (2012). *Pedagogisk lederskap i barnehagen: praktisk refleksjon i handling*. (2. utgave)Oslo: Universitetsforlaget.
- Postholm, M. (2010). *En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. (2. utgave)Oslo: Universitetsforlaget.
- Schei, S. og Kvistand, K. (2012). *Kompetanseløft langsiktige tiltak i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Stehouwer, G. (1998). *Musikk mellom liten og stor*. Oslo: Norsk Musikkforlag.

Sæther, M. (2014). Musisering og inkludering. I P. Sjøvik (Red.) *En barnehage for alle*. (3. utgave)Oslo: Universitetsforlaget.

Sæther, M. (2012). Hva er musikk? I M. Sæther, Angelo. E. *Barnet og musikken. Innføring i musikkpedagogikk for barnehagelærerstudenter*. (2. utgave)Oslo: Universitetsforlaget.

Sæther, M. (2012). Musikalsk utvikling-en helhet. I M. Sæther, Angelo. E. *Barnet og musikken. Innføring i musikkpedagogikk for barnehagelærerstudenter*. (2. utgave)Oslo: Universitetsforlaget.

Sæther, M. (2008). Musikk og grunnleggende læring i et stimulerende miljø i barnehagen. I S. Kibsgaard (Red.) *GLSM i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Visit, T. (2013). I lyden bor barnet, i barnet bor lyden. I S. Haugen, G. Løkken, M. Røthle (Red.) *Småbarnspedagogikk. Fenomenologiske og estetiske tilnærminger*. (2. utgave)Oslo: Cappelen Akademiske forlag.

Vedlegg

Intervjuguide

1. Hvordan organiseres og gjennomføres praktisk arbeid med musikk i forbindelse med språkutvikling?
 - Hvilke sanger bruker dere?
 - Hvorfor velger dere disse sangene?
 - Hvorfor er akkurat disse så viktige til språkutvikling?

2. Hvordan legger dere til rette for musikalske aktiviteter gjennom hele barnehage hverdagen?
 - Legger dere til rette for musikalske aktiviteter i rutine situasjoner og samlingsstunder?
 - Får barna lov til å være delaktige?

3. Hvilke erfaringer har du gjort deg i forhold til å bruke musikk som metode i barns språkutvikling?

4. Hvilke sammenheng er det mellom musikk og språkutvikling?